

УДК 811.111

КОНФІГУРАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Матвієнків О.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті досліджуються конфігурації фразеологічних одиниць англійської мови в сучасному художньому дискурсі. З точки зору узуального й оказіонального використання фразеологічних одиниць автор розрізняє чотири типи фразеологічних конфігурацій: узуальна конфігурація першого ступеня, узуальна конфігурація другого ступеня, оказіональна конфігурація першого ступеня і оказіональна конфігурація другого ступеня. Фразеологічні одиниці (далі ФО), що входять до складу узуальної фразеологічної конфігурації, зберігають незмінними свою традиційну структуру і компонентний склад. ФО реалізуються без будь-якого перетворення їхнього значення, структури та компонентного складу. При оказіональній конфігурації реалізуються оказіонально перетворені ФО.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, художній дискурс, узуальна конфігурація, оказіональна конфігурація, контекст.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ століття ФО активно перебувають у полі зору учених. Зважаючи на експресивність і образність ФО, зацікавленість до них залишається незмінною, а дослідження в галузі фразеології, які проводяться у різних мовознавчих напрямках, виявляють їхні додаткові грані і дозволяють зробити висновок про особливий статус ФО у сучасному англомовному дискурсі. Вони активно використовуються англомовними письменниками доби постмодерну, збагачуючи його стилістично і привносячи у фактуру художніх текстів лаконічність і виняткову виразовість. Фактично, фразеологічний фонд англійської мови відбиває особливості світосприйняття і тонкощі національної культури, що ще більше підсилює інтерес до фразеологічних процесів сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. ФО була неодноразово предметом спеціальних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 12; 13; 14] та ін. Втім дослідження ФО й надалі залишається актуальним і таким, що має теоретичну і практичну значущість завдяки складності і багатогранності матеріалу досліджень.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. За наявності фахових публікацій, досі недостатньо вивчені проблеми конфігурації ФО у сучасному художньому дискурсі, які є потужним засобом збагачення ресурсів комунікації.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідити конфігурації фразеологічних одиниць в сучасному художньому дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Фразеологізм і його актуалізатор утворюють фразеологічну конфігурацію. З точки зору узуального і оказіонального використання ФО розрізняються чотири типи фразеологічних конфігурацій: узуальна конфігурація першого ступеня, узуальна конфігурація другого ступеня, оказіональна конфігурація першого ступеня і оказіональна конфігурація другого ступеня. Г. Пауль вперше ввів в лінгвістичну літературу поняття узуального й оказіонального значень, де «під узуальним значенням розуміють всю сукупність уявлень, які складають для члена цієї мовної спільності зміст цього слова, під оказіональним значенням – ті

уявлення, які мовець пов'язує з цим словом в момент його вимови та які, як він вважає, пов'яже в свою чергу і слухач з цим словом» [11, с. 94].

Це висловлення Г. Пауля сповна можна застосувати і до ФО. Виникнення оказіонального значення, оказіонального сенсу, обумовлене низкою чинників як мовного, так і позамовного характеру. До них відносяться нарізнооформленість і образність ФО, а також ступінь їх поширеності. Значення, звісно, має прагматична настанова автора, комунікативне спрямування висловлення, і характер тексту, в якому використовуються ФО.

Під час узуальної конфігурації першого ступеня реалізуються ФО з їхнім традиційним словниковим стилістичним забарвленням без будь-яких відхилень від узусу – іронічним, пестливим, зневажливим, урочистим, жартівливим, евфемістичним і т. д. ФО, що входять до складу узуальної фразеологічної конфігурації, зберігають незмінними свою традиційну структуру і компонентний склад. У цій конфігурації, так само як і у всіх наступних, встановлюється референційна співвіднесеність ФО, які отримують свій адресат при позначенні людини, предмета, процесу, якості, ситуації і т. д.

Іронія – ФО *to get cold feet* [розм. злякатися, перелякатися] → [15, с. 375]: *So you've got cold feet, she says. You've backing down, you're chicken. You won't go all the way* [16, р. 312].

ФО *pie in the sky* [амер. ірон. пиріг на небі, щось нереальне, = журавель у небі] → [15, с. 757]: *But there can be happy parts in between, she said. ... In between the birth and the death – can't there? Though I guess if you believe in Heaven that could be a happy story of sorts – dying, I mean. With fights of angels singing you to your rest and so forth.*

Yeah. Pie in the sky when you die. No thanks [16, р. 429].

Евфемізм – ФО *go to pieces* [розвалитися, розбитися вщент, розлетітися вдрізки; перен. підірвати своє здоров'я, розстроїти свою нервову систему; вийти з ладу, із строю] → [15, с. 433]: *Graham had had to go up to Newcastle to collect a piece of furniture for a client. It was an arrangement that he just couldn't get out of so he'd rung Sarah to come and look after Roz. She had, he told Sarah on the phone, literally gone to pieces* [17, р. 91].

При узуальній конфігурації другого ступеня реалізуються ФО без будь-якого перетворення їхнього значення, структури та компонентного складу. Це зближує використання ФО у складі узуальної конфігурації другого ступеня з використанням ФО у складі узуальної конфігурації першого ступеня. Але в узуальній конфігурації першого ступеня ФО реалізуються з їх традиційним стилістичним колоритом, в узуальній конфігурації другого ступеня посилюється створюваний ними стилістичний ефект в рамках тієї ж стилістичної тональності. Посилення експресивності досягається позиційними стилістичними прийомами (самостійне вживання ФО зі структурою словосполучення, відокремлення, наростання), так і стилістичними прийомами інших типів – фразеонабором, використанням двох або більше ФО в рамках однієї конфігурації.

ФО to be good at something [бути вправним у чомусь, бути знавцем чогось] → [15, с. 89] і **ФО to make money** [заробляти гроші, створювати собі багатство] → [15, с. 650]: *He was easy-going, affectionate, warm-hearted and unambitious. Alex Stanton worked in order to play. He liked his job, was good enough at it to make the bank money but he saw no point in doing more than was absolutely necessary* [17, р. 66].

Конфігурація складається з ФО в самостійному вживанні і фразеологічного контексту, з яким вона з'єднується через дистантну сполучуваність. Винесення порівняння на перше місце надає висловленню додаткову виразність. Додаткова виразність створюється завдяки використанню фразеонабору.

There were five pairs of eyes fixed on her. Even Han was waiting, briefly leaning on her shovel. The silence extended itself but the woman kept her gaze directed outside and plainly was not going to offer any more than this minimal information.

«Have some more coffee while it's hot.» Olivia felt sympathy with her for whatever it was she had been through. If the stranger didn't want to talk about it now, or account for herself, that was up to her [18, р. 130]:

ФО to be through with something [упоратися, покінчити з чимось, закінчити щось] → [15, с. 122];

ФО to be up to one [бути вимушеним щось зробити; бути обов'язковим для когось; не мати іншого виходу] → [15, с. 128].

«Don't go to too much trouble,» I murmured.

«Oh, but if I don't,» said Winifred brightly, «what then?» «I hear you've been rubbing Winifred

the wrong way,» I said to Laura. «Getting her all stirred up. Teasing her about Free Love.»

«I never said Free Love,» said Laura. «I only said marriage was an outworn institution. I said it had nothing to do with love, that's all. Love is giving, marriage is buying and selling. You can't put love into a contract. Then I said there was no marriage in Heaven.»

«This isn't Heaven,» I said. «In case you haven't noticed. Anyway, you certainly put the wind up her.»

«I was just telling the truth.» She was pushing back her cuticles with my orange stick. «I guess now she'll start introducing me to people. She's always putting her oar in» [16, р. 518]:

ФО to rub (one) (up) the wrong way [дратувати когось, відкрито говорити неприємні речі комусь, = гладити когось проти шерсті] → [15, с. 827];

ФО to put the wind up one [прострч. налякати, перелякати когось] → [15, с. 798];

ФО to put in one's oar [втручатися в чужі справи, = сунути носа не в своє діло] → [15, с. 786].

При оказіональній конфігурації першого ступеня реалізуються оказіонально перетворені ФО. Посилюватися може не тільки експресивність ФО, але й можливо їхнє вживання в іншій стилістичній тональності. Узуальне використання ФО розширює комунікативні можливості мови як для позначення позамовних об'єктів, так і для їхнього дискурсно-стилістичного колориту. Оказіональні перетворення ФО, засновані на їхньому узуальному використанні, є потужним засобом збагачення ресурсів комунікації, оскільки дають можливість висловити те, що не може бути виражене словом або фразеологізмом при його узуальному використанні.

Висновки і пропозиції. Аналіз типів конфігурації ФО дозволив встановити, що під час узуальної конфігурації першого ступеня реалізуються ФО з їхнім традиційним словниковим стилістичним забарвленням без будь-яких відхилень від узусу. ФО реалізуються з їх традиційним стилістичним колоритом. При узуальній конфігурації другого ступеня реалізуються ФО без будь-якого перетворення їхнього значення, структури та компонентного складу. При оказіональній конфігурації першого ступеня реалізуються оказіонально перетворені ФО.

Предметом подальшого дослідження з обраною в роботі проблематики може бути поглиблений контрастивний та типологічний аналіз фразеологічних одиниць сучасної англійської мови у різних функційних стилях.

Список літератури:

1. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. – Л.: Изд. Ленинградского ун-та, 1963. – 207 с.
2. Бабій О. І. Роль і місце фразеологічної семантики у відтворенні мовної картини світу (на прикладі англійської мови) // Сучасні дослідження з іноземної філології: Збірник наук. праць. – Ужгород: Ужгород. нац. ун-т, 2005. – Вып. 3. – С. 229-234.
3. Баран Я. А. Основні питання загальної та німецької фразеології. – Львів: Вид-во Львівського державного університету, 1980. – 156 с.
4. Гамзюк М. В. Культурологічний аспект емотивності фразеологічних одиниць німецької мови // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КДЛУ. Вып. 2. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2000. – С. 105-113.
5. Городникова М. Д. Устойчивые сочетания, соотносительные с глаголом в современном немецком языке // Ученые записки МОПИ. – Т. 36. – Вып. 2. – Москва, 1956.
6. Джолос Ю. В. Етимология дієслівних фразеологічних одиниць у сучасній англійській мові // Актуальні проблеми сучасної фразеології: семантика, прагматика, лінгвокультура, комунікація. – Горлівка, 2004. – С. 10-16.

7. Іванова А. В., Мандрик Н. В. Відображення менталітету українського народу у фразеологічній системі української мови порівняно з англійськими ідіомами // Збірник наук. праць Рівнен. держ. гум. ун-ту. – 1999. – Вип. 7. – С. 120-123.
8. Кузнецова Г. В. Види семантичних змін у фразеологізмах // Вісник Київського національного університету. Серія «Філологія». – 2004. – Том 7, № 1. – С. 150-157.
9. Кунин А. В. Курс фразеології сучасного англійського мови: Учеб. для ін-тов и фак. иностр. яз. – 2-е изд. перераб. – М.: Высш. шк., Дубна: Изд. центр «Феникс», 1996. – 336 с.
10. Лабінська Б. Г. Німецькі фразеологізми з компонентом на позначення фізичного стану людини. Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Львів, 2004. – 20 с.
11. Пауль Г. Принципы истории языка. – М.: Рипол Классик, 2013. – 508 с.
12. Тимченко І. В. Особливості синонімії і варіантності у фразеологічних одиницях з компонентом вухо в українській мові // Лінгвістичні дослідження ХДПУ / Зб. наук. пр. Вип. 13. – Харків, 2004. – С. 64-68.
13. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка. – М.: Высшая школа, 1970. – 199 с.
14. Шанский Н. М. О фразеологизме как языковой единице и предмете фразеологии // Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц: Межвуз. симп. – Тула: Тульск. гос. пед. ин-т. – 1968. – С. 7-14.
15. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. – К.: Знання, 2005. – 1056 с.
16. Atwood M. The Blind Assassin. – London: Virago Press, 2001. – 641 p.
17. Barrett M. The Dream Catcher. – London: Warner Books, 2002. – 440 p.
18. Thomas R. The Potter's House. – London: Arrow Books, 2002. – 486 p.

Матвиенків О.С.

Львівський національний університет імені Івана Франко

КОНФИГУРАЦИИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СОВРЕМЕННОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИСКУРСЕ

Аннотация

В статье исследуются конфигурации фразеологических единиц английского языка в современном художественном дискурсе. С точки зрения узуального и окказионального использования фразеологических единиц автор различает четыре типа фразеологических конфигураций: узуальная конфигурация первой степени, узуальная конфигурация второй степени, окказиональная конфигурация первой степени и окказиональная конфигурация второй степени. Фразеологические единицы (далее ФЕ), входящие в состав узуальной фразеологической конфигурации, сохраняют неизменными свою традиционную структуру и компонентный состав. ФЕ реализуются без какого-либо преобразования их значения, структуры и компонентного состава. При окказиональной конфигурации реализуются окказионально преобразованные ФЕ.

Ключевые слова: фразеологическая единица, художественный дискурс, узуальная конфигурация, окказиональная конфигурация, контекст.

Matviienkiv O.S.

Ivan Franko National University of Lviv

CONFIGURATION OF FRAZEOLOGICAL UNITS OF ENGLISH IN THE CONTEMPORARY FICTIONAL DISCOURSE

Summary

The article deals with configurations of phraseological units of English in contemporary fictional discourse. From the point of view of general and occasional use of phraseological units, the author distinguishes four types of phraseological configurations: general configuration of the first degree, general configuration of the second degree, occasional configuration of the first degree, and occasional configuration of the second degree. The phraseological units, which are a part of the general phraseological configuration, retain their traditional structure and component composition unchanged. The phraseological units are implemented without any transformation of their meaning, structure and component composition. In the occasional configuration, occasionally transformed phraseological units are implemented.

Keywords: phraseological unit, fictional discourse, general configuration, occasional configuration, context.